

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

Ese odata in septemana, Vinerea. Pretiulu: pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: cate 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 22. Octobre v. 1876.

Prenumeratiunile si corespundintiele sunt a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Ocupatiunile scripturistice.

(Fine.)

Ocupatiunile inse voru avé folósele aratate numai atunci, déca ele voru corespunde urmatórielor regule didactice:

1. Ocupatiunile se fia dupa poterile scolariloru, adeca nu prea grele, dar nici prea usióre. Ele suntu prea usióre, candu scolarii le potu resolví, cumu se díce, jocandu-se, atunci scolarii nu lucra cu destulu interesu, poterile loru nu se incórda de ajunsu si asia nici nu se desvólta; ér candu ocupatiunile suntu prea grele, poterile incordandu-se prea tare se debilitéza, si copii 'si pierdu vói'a de a lucrá, seau 'si iéu refugiulu la ajutória neiertate. In punctulu acest'a a gresítu unu invetiatoriu din clasa a dóu'a (dela o scóla cu 4 clase) dandu urmatóri'a tema: „Fiacare scolaru se-si descrie cas'a parintiésca!“ Noi credemu, ca acést'a tema ar dá destulu de lucru si unu invetiatoriu.

Déca inse invetiatoriulu respectivu a crediutu a nu poté incungiurá ocupatiunea acést'a, incai se fi urmatu ecsemplulu datu in „Instructiunea“ nóstra la pagin'a 31, liter'a D, punctu 7, seau celu din Abcdariulu nostru la pagin'a 53, adeca se-si fi formulatu anumite intrebari astfeliu, încátu respundiendu copii la ele, antâiu cu gur'a, apoi in scrisu, se fi resultatu de sene o descriptiune mica despre cas'a parintiésca, d. e. In care strada si intre cari vecini se afla cas'a vóstra? Din ce e facuta si cu ce e acoperita? Câte incaperi are? Cine anume locuiesce in ea?

Atât'a ajunge pentru clasa a dóu'a; pentru clase mai inalte intrebarile voru trebú se fia mai speciale. — Seau se fi cerutu, cá scolarii se descrie numai o parte a casei, d. e. „odai'a de locuitu“, seau numai unu obiectu din casa, d. e. mész'a, inse si aceste érase numai dupa anumite intrebari seau incai puncte directive (vedi „Instructiunea pag. 42!).

Nu ajunge adeca, cá scolarulu se cunósca numai obiectulu ocupatiunei, ci se cere, cá invetiatoriulu se arate inca si form'a respectiva si se indegeteze chiar si modulu resolvirei.

De altmintrea convinga-se si de aici fiacare invetiatoriu, ca detorinti'a sa mai inainte de tóte e a-si cunósce bine scolarii sei, cá se nu céra, ce ei nu potu prestá. —

2. Ocupatiunile se tina contu si de tempulu liberu alu scolariloru, va se díca se nu fia nici prea mari, nici prea numeróse, odata din motivu, ca copii capeta pe acasa ocupatiuni si dela parinti; apoi pentru ca aflandu-se ei in stadiulu desvoltarei, au lipsa neaperata de recreare si miscare in aeru curatu. In contr'a acestui punctu a lucratu unu invetiatoriu din clas'a inferióra, carele dupa ce a tractatu la invetiamentulu intuitivu obiectele din chili'a de scóla, a datu scolariloru se desenne: mész'a, scaunulu, cuiariulu si laviti'a.

Resultatulu nu póte fi decátu unu lucru superficialu, alungatu. Pedagogi'a inse díce: „Mai bine unu lucru bunu, de câtu diece rele“. „Puçinu, dar bine“, este legea lucrului din scóla (vedi „Scriptolegi'a“, pag. 49!).

3. La ocupatiuni se se observe unu procesu gradatu dela usioru la mai greu, astfeliu încátu fiacare stadiu se pregatésca de ajunsu calea celui urmatoriu. Acést'a e o recerintia imperativa, ori unde e vorb'a de prestatiuni prin fapte, încátu neglegerea ei se manifestéza in prestatiunile nesuficiente.

Au nu scimu din fisica, ca chiaru si poterea magnetica cresce numai deprindiendu-se gradatu? Si in câtu pentru poterea fisica, cui nu i-ar fi cunoscuta istorióra cu princes'a ecsilata intr'unu castelu parasitu din midiloculu unui codru, carea suindu unu puiu de ciuta dí de dí in braçia in etagiulu castelului, se intari intr'atât'a, încátu fú in stare a face acést'a si candu puiuulu deveni cerbu crescutu. — Asia e si cu poterile: numai deprindiendu-se mereu si crescendo potu ajunge la unu gradu inaltu de desvoltare si perfectiune. Si totusi puçini invetiatori tñu séma de adeverulu acest'a.

Asia vedemu pre multi din clasele superioare ocupandu-se cu „suplice, contracte, epistole, bilete“, arare ori inse dàm de bas'a acestor'a, de descrieri si naratiuni. Cine inse neglege fundamentulu, acela cladesce

fórte nesiguru. Se nu lucrăm numai pentru parad'a dela ecsamene — florile sterpe amagescu numai ochiulu celui nepreceptu! — ci se ne ingrigim mai antâiu de tóte de unu invetiamentu sanetosu, càci numai acest'a póte produce rezultate durabile. Se se védia si compareze cele ce s'au dîsu in privinti'a acést'a in „Instrucliune“, — specialu in tractatulu despre stilu (pag. 28), unde procedur'a metodica e deliniata câtu se póte de precisu.

4. Avendu ocupatiunile de scopu a deprinde si aplicá cele propuse, urméza de aici, ca ele trebuie se stéee in strinsa legatura cu invetiamentulu din scóla, se fia o consecintia naturala a acestuia. Si in contr'a acestui postulat gresiescu — judecandu dupa dînuariele vedute — multi invetiatori. Asia unulu a ecsplacatu in ór'a de cetire bucat'a „fóntan'a“, ér tem'a i-a fostu: descrieti feréstr'a!“ Altulu a tractatu in propunere despre numerale, precandu in ocupatiune pretinde, cá scolarii se formeze mai multe propusetiuni simple cu predicatu „verbu activu, pasivu si neutru“. Unu alu treile a propusu intr'o dí la computu despre divisiune, la geografia despre Transilvani'a, la istori'a naturala despre cane, la gramatica despre adiective; ér in rubric'a ocupatiuniloru figuréza tem'a: „descrieti usi'a scólei!“ etc. etc.

5. Cu fiacare ocupatiune se impreunamu, unde numai se póte, ajungerea mai multoru scopuri, va se díca, ocupatiunea se corespondia nunumai reguleloru stilistice, ci totu de odata si celoru gramaticale, ortografice, caligrafice si estetice (simetria si curatienia). Lucrulu se întielege de sene, si nu are lipsa de alte comentaria.

6. Fiacare ocupatiune are se fia reveduita, corésa si provediuta cu parerea invetiatoriului. Acést'a jace odata in interesulu invetiatoriului, cá se afe, câtu potu prestá scolarii sei, si déca e tempulu a-i conduce cu unu pasiu mai departe; jace inse si in interesulu scolariloru, cá se apretiuiesca ocupatiunile dupa meritu si se le faca cu atentiunea si diliginti'a receruta. — Corectur'a inse se nu mérga asia departe, încátu lucrulu se incete a fi alu scolarului.

Bine e, cá erorile mai mici invetiatoriulu numai se le arate prin anumite semne introdusa, ér coregerea propria se o lase éراس in grigi'a invetiaceului, rezervandu-si numai revisiunea ultima. — Despre corectur'a publica se se védia „Scriptolegi'a“, pag. 98!

7. Póte cà se va întrebá unulu seau altulu dintre invetiatori, ca de unde se iée scolarii chartia, péna si negréla pentru atâte ocupatiuni scripturistice? La acésta întrebare reflectamu, ca in scól'a elementaria mai tóte ocupatiunile scripturistice se facu pe tablitia de piétra; chiar si cele strinsu stilistice inca se potu concipá pe tablitia, si numai dupa coregerea lor se se transcrie intr'o fascióra propria de chartia.

Invetiamentulu intuitivu.

Cerculu I: Scól'a.

(Urmare.)

4. Usi'a.

A. Planulu conversatiunei.

1. Loculu.
2. Form'a.
3. Partile:
 - a) tabl'a,
 - b) títinile,
 - c) brósc'a (zarulu).
4. Materi'a.
5. Facatorii.
6. Colórea.
7. Scopulu.
8. Ce se póte face cu usi'a?

B. Tractarea practica.

Pe unde intramu in scóla? Unde se afla usi'a? Díceti: Usi'a se afla in pariete!

Se ne uitamu mai deameruntulu la usia! Unu lucru póte fi incornuratu au rotundu: acést'a se díce form'a lucrului. Cumu e usi'a cu privire la form'a ei? Choru: Usi'a este incornurata. Care este lungimea usiei? Care latímea ei? Care este mai mare: lungimea au latímea? Adúceți-ve aminte de feréstra! Cumu a fostu lungimea si latímea la feréstra? Cumu amu numitu-o pentru aceea? (oblunga). Cumu este deci si usi'a? Choru: Usi'a este oblunga. Mai inainte amu affatu ca „usi'a este incornurata“, acumu, ca „usi'a este oblunga“; diceti acést'a intr'un'a! (formulare: Usi'a este incornurata si oblunga).

Usi'a inca are parti; uitati-ve bine la ea! Éca, partea acést'a (aratandu-se) se numesce tabl'a usiei, pentru ca sémena intr'adeveru cu o tabla. Cumu se numescu partile acestea? (títini). Si acést'a? (aratandu „brósc'a“; copii nostri voru raspunde probabilu „zaru“). Prunciloru, „zaru“ este unu cuventu strainu, noi inse se nu folosimu cuvinte straine, ci romanesci. Romanii dícu „brósc'a“. Asiadara, cumu se numesce partea acést'a? Rspundeti acum'a intr'un'a: cari suntu partile usiei? Partile usieisuntu: tabl'a, títinile si brósc'a. (Cu scolarii din cursulu repetitoriu invetiatoriulu va vorbí si de partile partiloru d. e. la brósc'a: clanti'a, zavorulu, scób'a, chei'a). Repetitiune: Unde se afla usi'a? Cumu este usi'a cu privire la forma? Cari suntu partile usiei?

Se vedemu acumu, din ce este facuta usi'a? Tabl'a? Títinile? Brósc'a? Din ce se face ceva, se numesce materia, ma-te-ri-a. Din câte materie este facuta usi'a? Care parte este de lemnu? cari parti suntu de fieru? Formulare si deprindere in choru: Tabl'a usiei este de lemnu, títinile si brósc'a suntu de fieru.

Cine face tabl'a usiei? Tabl'a usiei o face mesariulu. Cine face brósc'a si títinile? Brósc'a si títinile le face lacatariulu.

Ce fația are usi'a acést'a? In locu de fația vomu dîce de aici incolo „colóre“, co-ló-re. Asiadara: cumu este usi'a cu privire la colóre? Usi'a este rosia. Fostu-a usi'a totu deaun'a rosia? Cumu a fostu ea atunci, candu a facutu-o mesariulu? (alba). Cumu a facutu-o rosia? (se spune). Acést'a insemnéza a vapsí usi'a (nu a „festí“). Suntu tóte usile rosi? Cumu mai potu fi usile? Repetitiune: De ce e tabl'a usiei? De ce suntu tîfînile si brósc'a? Cumu se numesce aceea, din ce se face ceva? Cine face usi'a? Cumu este usi'a cu privire la colóre? etc.

Spre ce servesce usi'a? Usi'a servesce spre a intrá si esí din casa. Ce facemu cu usi'a, candu vremu se intramu in casa? (o deschidemu). Si candu esímu? (o inchidemu). Prunciloru, se cuvine se deschidetí si se inchidetí usi'a ori unde si ori la cine incetu, se nu ve aruncati in ea, candu o deschidetí, si se nu o trintiti, candu o inchidetí, — asia facu toti copii de omenia; ér candu mergetí la unu domnu seau la unu omu mai alesu, se cade se bateti la usia, inainte de a o deschide, éca asia! si se nu intrati in casa, pana nu vi-se dîce: intra! seau: vino! (Invetiatoriulu face pre vre-o câti-va scolari a esí cu pelerí'a amana din scóla, si a se întórce érași unulu câte unulu, batendu la usia, intrandu cu cuviintia si cerendu ceva dela invetiatoriulu seau facîndu-i o impartesíre. In genere invetiatoriulu va fi cu cea mai mare atentiune la portarea cu cuviintia a scolariilor si le va dá intru tóte invetiaturile necesarie). — Ce se mai póte face cu usi'a? Usiá se póte incuiá si descuiá, mangí si curatí etc. Ce se nu se faca cu usi'a? Se desvólta: Usi'a se nu-se arunce, se nu-se lase deschisa, se nu-se mangésca, copii se nu-se anine de ea etc.

Tema: Cá la feréstra!

5. Comparare între usia și feréstra.

A. Planulu:

a) Asemenari:

1. Amendóue suntu parti ale chiliei.
2. Amendóue suntu in pariete.
3. Amendóue suntu incornurate si oblungi.
4. Amendóue suntu facute din lemnu si din fieru.
5. La amendóue lucra mesariulu si lacatariulu.
6. Amendóue se potu inchide si deschide.

b) Diferintie:

1. Usi'a e mai mare decâtu feréstr'a.
2. Feréstr'a are parti de glaja, usi'a nu.
3. Pe feréstra intra in casa lumin'a, pe usia intra si esu ómenii etc.

B. Tractarea practica

remane in judecat'a invetiatoriloru. (A se vedé si: „Scriptolegi'a“, pag. 132 si urmatóriele, unde s'a tractatu totu in modulu de sus „tabliti'a“ si s'a comparatu „stilulu si pén'a“.

(Va urmá).

Pregatiri la scrisu.

(Urmare.)

Exercitiulu IV.

Desemnarea linielor.

1. Revisiune. Venitati cu totii la scóla? Spalatu-vati façi'a, manile? Pieptenatu-v'ati perulu? Taiatu-v'ati unghile? Bine! Acumu tablitiele afara: 1, 2, 3! Stilurile langa tablitie! Ati aratatu parintiloru desemnurile de ieri? V'ati ascutítu stilurile? Udà-ve e riz'a? Me bucuru! Aratati-mi tablitiele 1, 2, 3! (Inv. revede).

2. Repetitiune. Se repetéza pe scurtu conceptele: in drépt'a, in stang'a, in sus, in diosu, inainte, in dreptu. Repetitiunea despre puncte se face la propunerea cea nóua despre linie, asia:

3. Ce amu facutu acuma, prunciloru? (Pruncii se insinua la respunsu, si invetiatoriulu provóca pre unulu a raspunde. „D-ta ai facutu unu punctu“). Si acumu? (altu punctu). (Inv. face punctele in óre care departare, cám de o urma). Câte puncte suntu acumu pe tabla? (2). Numera-le G! Candu se nasce o linia? Care e de a drépt'a? de a stang'a? Uitati-ve, ce voi face acumu cu ele! Le am impreunatu la olalta, mergîndu cu cret'a dela unulu la altulu. Ce s'a nascutu impreunandu-le? (o linia. Déca scolarii nu ar sci raspunde, invetiatoriulu provóca pre unulu dintre cei mai marisiori). Prunciloru, acést'a e o linia. Vedeti dar', candu impreunamu dóua puncte la olalta, se nasce o linia. (Se repetiesce de mai multe ori, antâiu pe rîndu, apoi in choru). Tablitiele afara! Stilurile amana! (Se visitéza tienerea stilului etc.) Fiacare face dóua puncte langa olalta, in departare de unu degetu! Nu in midiloculu tablitiei, ci — unde R? Alte dóua puncte sub ele! Acumu vomu mai face dóua puncte, inse in tactu; candu voi dîce „unulu“, veti face punctulu antâiu, dîcîndu „doi“, veti face punctulu alu doile. Atentiune (in locu de „luati sém'a“, voi dîce de acumu in colo si: atentiune): 1, 2! Acumu le vomu impreună. Candu voi dîce: unulu, puneti stilulu pe punctulu de antâiu, la „doi“ mergeti cu stilulu catra punctulu alu doile. Atentiune: 1, 2! Vomu face asemenea cu celelalte puncte; 1, 2! 1, 2! Se deprinde bine. Desemnati acumu fiacare câte 6 linie.

4. Linie drepte si strâmbé. Ce amu facutu pe tabla? (1 punctu). Si acumu? (altulu). Invetiatoriulu face aceste puncte in adinsu departe de olalta. Vino, D., la tabla si impreuna cu cret'a aceste dóua puncte! (Scolariulu de buna séma va trage o linia strâmba). Acumu voi impreună si io dóua puncte, inse cu scanduriti'a acést'a; sciti voi, cumu se numesce scanduriti'a acést'a? Linealu! Bine; asiadara voi impreună punctele mele cu linealulu. (Dupa ce a facutu acést'a) Vedeti, lini'a mea fuge oblu in catro a plecatu; inse a lui D fuge in tóte laturile. Lini'a, carea fuge oblu intr'o lature, se numesce drépt'a; cumu e lini'a mea? Cumu vomu numí inse lini'a, carea nu fuge oblu intr'o lature? (stramba). Cu ce potemu trage linie

drepte? (cu linealulu). Tablitiile afara! Stilurile in mana! Cercati, a face linie drepte! (Invetiatoriulu revede). Acumu vomu face linie drepte in tactu. Antâiu dóua puncte: 1, 2! Acumu le vomu impreună: 1, 2! (Se repetéza de mai multe ori). Faceti acumu o linia strâmba! Cumu vomu numí lini'a, carea e cá „funea in sacu?“ Prunciloru, cá se poteti trage linie drepte, ve trebue linealuri. Rogati pre parintii vostri, cá se ve faca din o sîndila liniutie dupa tréb'a vóstra, nu mai lungi, decâtu tablitiile. (Mai bine ar fi, candu invetiatoriulu s'ar pune in contielegere cu parochulu si cu judele comunalu, cá acestia se acordeze la unu maiestru liniutie pentru toti scolarii, si ajungîndu cu propunerea la liniile drepte, se le impartiesca intre scolari spre folosire. Fiacare se traga cu linealulu câte 10 linie drepte!

(Va urmá).

Scól'a de meserie din Orascia.

Desvoltarea unui poporu, pentru a se poté numí normala si sanetósa, trebue se atinga tóte straturile, tóte clasele sociale din sinulu poporului. Clasele sociale adeca, intocmai cá si membrele seau madulariale corpului omenescu, se spriginescu intre sene imprumutatu, astfeliu încâtu lipsindu au patimindu un'a din ele, d. e. clas'a plugariloru, patimesce societatea intréga.

La noi Romanii mai numerósa este clas'a plugariloru, carea forméza mass'a poporului; cu clas'a intielegintiei inca potemu fi multiumiti, mai cu séma considerandu vitregitatea trecutului nostru; numai clas'a de midilocu seau a meseriasiloru a fostu si mai este inca la noi prea puçinu representata, multiamita mai cu séma antipatiei, ce poporulu nostru erdfse dela strabunii Romani in contra meserieloru. Acumu inse numerulu invetiaceiloru se sporesce si la noi in modu imbucuratoriulu, — proba invederata, ca antipati'a a inceputu a disparé si poporulu a semti totu mai multu necesitatea meserieloru. Langa acést'a se mai adaugu mesurile luate de intieleginti'a nóstra sprè a indemná pre poporu la imbraçisiarea meserieloru. Naseudenii si „Asociatiunea Transilvana“ distribue in totu anulu unu numeru considerabilu de stipendia pentru invetiacei de meserie, in Brasiovu s'a compusu o societate pentru aplicarea invetiaceiloru pre la maiestri probati sub conditiuni favorabile etc. etc.

Astadi inse nu este de ajunsu, cá manufactele se fia numai solide, ci se mai cere, cá ele se corespunda totu odata si gustului esteticu; concurinti'a este posibilu numai, déca cu puterea fisica se insoçieste inca intieleginti'a luminata, gustulu rafinatu si caracterulu firmu si probu. De aici necesitatea scóleloru de meserie!

Cu câtu numerulu instituteloru de categori'a acést'a la noi Romanii este mai micu si necesitatea loru mai mare, cu atâtu se cuvine, cá se ne interesamu mai multu de cele ce deja ecsista. Intre aceste numeramu cu pla-

cere scól'a de meserie din Orascia, deschisa inainte de acést'a abia numai cu doi ani, adeca la 1-a Optobre 1874. Ea s'a infintiatu pentru scaunulu Orasciei intregu in virtutea conclusului adusu de „Universitatea fundului regiu“ in siedinti'a dela 23 Maiu 1871, votandu-se totu atunci pentru sustfnerea ei o dotatiune annuala de 1000 fl. din averea universitatiei. Scól'a are de scopu a inaintá cultur'a meseriasiului si a inaltí capacitatea lui productiva prin primirea in planulu de invetiamentu alu obiectelor aratate in program'a ce urméza mai la vale sub B. Obiectele se propunu câtu mai poporalu, fiindu cu deosebita consideratiune la meseri'a invetiaceiloru. Scól'a de meserie este unu institutu de sene statatoriu, independentu dela ori care altu institutu de invetiamentu, si are 3 despartieminte, dintre cari primul forméza o scóla preparatória, in carea se propunu, respective se repetiescu cunoscintiele elementarie, ér in celelalte dóue despartieminte se propunu oblectele prescise. Prelegerile se tînu in tóte dílele sér'a dela 7—9 óre, ér Dominec'a dela 3—5. dupa prandiu, luandu afara feriele. Ferie suntu in tóta Sambat'a si in dílele terguriloru de tíera, langa cari se mai adaugu feriele Cratiunului, Pasciloru, Rosaliloru si a ecsamenelor, cari le determina directiunea. Toti invetiaceii dela diferitele meserie, fora deosebire de religiune si natiunalitate, pana ce se facu sodali, suntu deobligati a frecventá scól'a de meserie; încâtu pentru sodali, loru inca le stá in liber'a voia a cerceté scól'a acést'a, inse nŭmai in tempulu prescisu pentru invetiacei. Efori'a scóleloru greco-orientale din Orascia dá gratisu localitatiile scolarie si recvisitele didactice, de cari dispune, spre a se folosi in scól'a de meserie.

Inspectiunea scólei apartíne unei comisiuni scolastice de 7 insi, carea se alege de adunarea scaunala pe timpu de 3 ani. De presentu acést'a comisiune se compune din DD.: Dr. Avramu Tincu cá presiedinte si din membrii: Iosefu Schenk, Nicolau Popovicu, Claudiu Vladu, Ilie Herlea, Nicolau Trifu si Ioanu Teutsch. Agendele comisiunei suntu: a denumí pre invetiatori, a defíge salariile invetiatoresci si a se ingrigí de punctual'a loru respundere, a compune planulu de invetiamentu si a-lu ascerne adunarei scaunale spre aprobare, a se ingrigí de ajustarea interna a scólei, proviediendu-o cu cele necesarie. Totu comisiunea scóleloru alege dintre invetiatori pre directoru, carele este subordinatu nemidilocitu comisiunei, conduce institutululu din punctu de vedere didacticu si disciplinaru, conscrie la inceputulu facarai anu scolasticu pre invetiaceii obligati a frecventá scól'a, notifica tempulu ferieloru, duce protocolulu scólei, conduce conferintiele invetiatoresci, ecstradéza testimoniale eleviloru si substerne comisiunei scolarie cu finea facarui anu scolasticu unu reportu detaiatu despre starea institutululu.

Invetiaceii de meserie nu au a respunde nici unu didactru in acést'a scóla; chiar si testimoniale se dau gratisu.

Limb'a propunerei este cea romana, ér' candu vre-

unu invetiacele nu ar intelege bine propunerile in acést'a limba, invetiatorii se voru nevoi a-i ecplicá si intr'un'a din celelalte dóue limbe obligate, magiara si germana.

Fiacare absentare neescusata se pedepsece cu 10 cr. Directorulu substerne cu finea fiacarei lune o lista de lenevire directiunei politiane din locu pentru incasarea pedepseloru, ér cu finea anului scolasticu va dá ratiune despre banii incasati, cari se intrebuintieza pentru formarea unui fondu spre procurarea midilóceloru de invetiamentu.

Dupa acést'a facemu se urmeze „Conspectulu statisticu“ si „Program'a“ scólei.

A. Conspectulu statisticu alu scólei de meserie pentru anulu scol. 1875/6.

La olalta	Despartimentulu			La olalta	Despartimentulu		
	I.	II.	III.		I.	II.	III.
	C l a s ' a			C l a s ' a			
	Comerciu			Nr. invetiaceiloru, cari s'au inscrisu la incep. anului			
	Lacataru			In decurgerea anului au mai venit			
	Fauru			din scól'a pop.			
	Tinicheru			din scól. reala			
	Mesariu			din gimnasiu			
	Rotariu			gr.-orient.			
	Butnariu			gr.-cathol.			
	Papucariu			rom.-cath.			
	Caltiu-nariu			evang. C. A.			
	Curelariu			evang. C. H.			
	Croitoriu			Judei			
	Panzariu			Romani			
	Funariu			Germani			
	Zidariu			Magiari			
	Lemnariu			Judei			
	Pieptenariu			de aici			
	Sitariu			straini			
	Cojocariu			Cu finea anului au remasu			
	Pelerieru			deplinu			
	Argasitoru			nedepin			
	Olariu			nicedecumu			
	Macelariu			Cu midilóce de invetiam. fusera proved.			
	Paneriu			Se afla in etate de ani:			
	La olalta			preste 19			

B. Program'a impartirei óreloru la scól'a de meserie in Orascia pre anulu scolasticu 1875-6.

Tempulu prelegeriloru	Despartimnt.	Obiectele de invetiatu	Numele invetiatoriloru
Luni	7-8	I. Limb'a romana	Nicolau Barsanu
		II. Limb'a magiara	Demetriu Eli
		III. Computulu	Petru Valeanu
Mart	7-8	I. Limb'a magiara	Demetriu Eli
		II. Geografi'a si Istori'a patriei	Nicolau Barsanu
		III. Chemi'a	Petru Valeanu
Miercuri	7-8	I. Limb'a germana	Nicolau Barsanu
		II. Limb'a magiara	Demetriu Eli
		III. Mechanic'a	Petru Valeanu
Joi	7-8	I. Limb'a romana	Nicolau Barsanu
		II. Computulu mercantilu	Petru Valeanu
		III. Contuari'a	Demetriu Eli
Vineri	7-8	I. Limb'a germana	Nicolau Barsanu
		II. Fisi'ca	Demetriu Eli
		III. Limb'a magiara	Petru Valeanu
Duminica	7-8	I. Geografi'a si Istori'a patriei	Nicolau Barsanu
		II. Cunoscintiele cambiale	Demetriu Eli
		III. Fisi'ca	Petru Valeanu
Luni	8-9	I. Limb'a romana	Nicolau Barsanu
		II. Desemnulu liberu	Demetriu Eli
		III. Desemnulu liberu	Petru Valeanu
Mart	8-9	I. Limb'a germana	Nicolau Barsanu
		II. Fisi'ca	Demetriu Eli
		III. Limb'a magiara	Petru Valeanu
Miercuri	8-9	I. Geografi'a si Istori'a patriei	Nicolau Barsanu
		II. Cunoscintiele cambiale	Demetriu Eli
		III. Fisi'ca	Petru Valeanu
Joi	8-9	I. Limb'a romana	Nicolau Barsanu
		II. Desemnulu liberu	Demetriu Eli
		III. Geometri'a	Petru Valeanu
Vineri	8-9	I. Limb'a magiara	Demetriu Eli
		II. Chemi'a	Petru Valeanu
		III. Statistic'a	Nicolau Barsanu
Duminica	3-4	I. Computulu	Petru Valeanu
		II. Desemnulu	Demetriu Eli
		III. Limb'a romana	Nicolau Barsanu
Luni	4-5	I. Geografi'a si Istori'a patriei	Nicolau Barsanu
		II. Contuari'a	Demetriu Eli
		III. Geometri'a	Petru Valeanu

In anulu antâiu numerulu invetiaceiloru a fostu in tóte clasele numai 67, va se díca crescamentulu din anulu alu doile face 101, dovéda ca institutul prosperéza. Datele aceste le imprumutamu din cele dóue reporturi, cari directiunea le-a publicatu cu finea aniloru ecpirati 1874-5 si 1875-6, — introducere fórtre recomandabila acést'a, carea aru trebú se o urmeze si directiunile altoru scóle, seau incai protopopii nostri, publicandu la finea fiacarui anu câte unu reportu detaiatu despre starea scóleloru de sub inspectiunea loru.

Instrumentu fundatiunalu

pentru institutetele de invetiamentu si educatiune din districtulu Naseudului in Transilvani'a.

In aceste tempuri de o grea certare pentru poporulu romanu credemu a face onorabililoru nostri lectori o bucuria singulara, punendu-le in vedere actulu de sus, prin carele districtulu Naseudului (cu unu arealu de 51 mile \square si 51,000 locuitori) a dedicatu spre scopuri scolaria o avere de c. unu milionu si diumetate florini. Nu credemu se eesiste unu alu doile districtu romanescu in totu largulu Romaniei, carele se fi adusu atari sacrificia pe altariulu culturai nationale, cá distric-

tulu Naseudului, mai cu séma déca vomu considerá, ca averea donata de elu se póte numi — denariulu veduvei. Gloria voue, Romaniloru Naseudeni! Prin „instrumentulu fundatiunalu“ voi v'ati radica tu insi-ve unu monumentu maretiu, carele ve va preamari numele pentru toti vecii. Fia, cá si alte comunitati romane, mici si mari, se urmeze sublimulu vostru ecsemplu si totu sufletulu romanu se se sentia de nou stimulat a sacrificá pentru cultur'a natiunala avere si potere!

Actulu insusi suna precumu urméza:

„Regimentulu alu II-lea romanu de granitia din Transilvani'a N. 17 a constatu din 44 comunitati politice, cari suntu:

Naseudu, Salv'a, Rebrisiór'a, Mititeiu, Rebr'a-mare, Hordou, Zagr'a, Mocodu, Neposu, Runcu, Feldru, Parv'a, Telciu, Bichisiu, Romuli, Suplaiu, Gaureni, Poieni, San-Georgiu, Ilv'a-mica, Lesiu, Sant'-Iosifu (Poién'a), Roen'a-vechia (opidu), Maieru, Ilv'a-mare, Magur'a, Roen'a-nóua (Siantiu), Borgo-Prundu, Borgo-Suseni, Borgo-Midiloceni, Borgo-Dioseni, Borgo-Rusu, Borgo-Tih'a, Borgo-Bistriti'a, Borgo-Muresiani, Monoru, Gledinu, Nusifalau, Sant'-Ioan'a, Ragl'a, Morareni, Rusi-in-munti, si Budaculu romanu.

Tóte aceste comunitati, cá unu corpu moralu si cá jurisdictiune granitiera militaria, sub tempulu sustarei institutulu militariu si-au formatu 2 fonduri, cari s'au numitu: „**Fondulu de monturu**“ si: „**Fondulu de provente**“, si ambe acestea fonduri s'au administratu prin superiorii militari.

Cu ocasiunea disolvárei acestui institutu militariu de granitia in anulu 1851, **fondulu proventeloru** din administratiunea organeloru militare s'a transpusu in administratiunea organeloru financiare provinciale, rezervandu-se intrebarile de proprietate ale acelu fondu si ale isvóraloru lui pentru o desbatere si decidere mai târdia; — ér' **fondulu monturulu** se îndurá **Maiestatea Sa C. R. Apostolica** prea bunulu nostru **Monarcu Franciscu Josefu I-ulu** inca cu aceea ocasiune a-lu declará de proprietate **cumulativa** a celoru 44 comunitati fóste granitiera mai sus enumerate, cari in adunarea loru reprezentativa granitiera din 13 Martiu si 1-a Augustu 1851 au decisu: cá acelu fondu se nu se impartia între proprietarii granitari, ci se remana in tóta intregitatea lui, éra din veniturile lui curate se se ajutore fii fostiloru granitari la institute mai inalte de invetiamentu.

Pentru deciderea asupr'a starei fondulu proventeloru si a intrebariloru de proprietate atátu despre fondu insusi, cátu si despre isvórale lui, s'au facutu din partea reprezentantiloru fostiloru granitari mai de multe ori prea umiliti pasi la locurile competente pana la **Prea Inaltulu Tronu**, si in urma sperandu-se, cá decisiunea definitiva in privinti'a acestoru fonduri nu va mai fi de parte, sus-numitele comunitati prin comitetele comunale inmultite s'au înfaşiatu inaintea **oficiolatului distric-tualu alu Naseudului** in 27 si 29 Septembrie si 5 si 6 Octobre 1861, apoi in 13 si 21 Septembrie 1862 si sub tóte prescriptele legiloru sustatórie au datu la pro-

tolocu, in cele ce privesce institutele de invetiamentu si educatiune pentru poporulu fostu granitariu din acestu districtu, urmatóri'a:

Invoíre.

„Noi subscrisii, reprezentanti ai tuturor comunitatiloru din fostulu regimentu alu II-lea romanu de frontiera in Transilvani'a, si acumu cuprinse in **distric-tulu autonomu alu Naseudului**, facemu prin acést'a cunoscutu tuturoru, caror'a se cuvine, in presentu si pe venitoriu, cumu cá tóte comunitatile reprezentate prin noi si insemnate la capetulu documentulu acestuia cu numele loru propriu, delíberandu fia-care in parte, si apoi intielegundu-se si la olalta, si dupu-ce au ajunsu la convictiunea deplina, cumu cá recunoscinti'a este o margea din cele mai pretióse in sírulu virtutiloru omenesci; cumu cá dárurile, din cari s'au impartesitu de catra **August'a Casa Domnitória a Austriei**, si in dí-lele mai de aprópe de catra **Augustulu Imperatoriu Franciscu Josefu I.**, de catra **August'a Imperatésa Elisabet'a** si de catra **Inalti'a Sa Archiducele Rainer** suntu nepretiuibile si cauta se remáia pentru posteritate eternisate; — mai incolo cumu cá monumentulu celu mai aptu pentru acestu scopu maretiu va fi, déca aici in Naseudu se va redicá unu templu pentru muse si pentru crescerea tinerimei, care apoi se marésca suvenirea sus-atinseloru Maiestati si a generosulu Archiduce din aceeași prea inalta familia, — si dupa-ce aceleasi comunitati din ecsperinti'a de tóte dílele au preceputu: cá nimic'a nu póte fi pre asta lume lui Domnedieu mai placutu si ómeniloru mai folositoriu, decâtu desvoltarea animei omenesci, si cá acést'a numai prin institute de invetiamentu se póte efectuí, — prin noi cá mandatarii loru legitimi si tramisi si in specia in caus'a presenta, au statoritu si incheiatu cu potere pentru fiacare comunitate si pentru fiacare membru din comunitate imprumutu obligatoriu si nestramutabilu urmatóriele:

I. Tóte fondurile asiá-numite confiniarie infintiate in tempulu, cátu a sustatu regimentulu alu II-lea romanu de frontiera in Transilvani'a, si adeva: **fondulu asiá-numitu alu proventeloru** si alu **monturulu**, (Monturs-und Proventenfond), a caroru deslegare definitiva stá acum'a inaintea **Maiestatiei Sale**, prea bunulu nostru Imperatu si marelui Principe **Franciscu Josefu I-ulu**, strapunendu-ni-se nóue cá ale nóstre in proprietate si posesiune, **se nu se impartia** între proprietariile comunitati, fora se **remáia** asia la olalta, si se formeze unu **intregu nedespartibilu** alu comunitatiloru proprietarie, precumu au fostu pre tempulu sustarei regimentulu, si fiacare comunitate se aiba la totulu acést'a numai o **parte ideala inescindibila**.

II. Fondulu asiá-numitu alu **monturulu**, cá proprietate a celoru 44 comunitati, cari au constituitu regimentulu alu II-lea romanu de frontiera in Transilvani'a, — fiindu inca la desfintierea regimentulu menitu prin proprietarii lui pentru **stipendia**, asia de acumu incolo se aiba numirea de: „**Fondulu de stipendia**“; — ér' fondulu asiá-numitu alu **proventeloru**, avendu noi de

cugetu a-lu consacrá cu totulu pentru scóle, de acumu incolo se se numésca: „**Fondulu scolasticu**“.

III. Tóte isvórale fonduriloru acestor'a de stipendia si scolastice, precumu suntu regaliale, dreptulu de cârcimariu, d'impreuna cu cârcimaritulú asia-numitu de trei luni de tótna, apoi muntii si padurile, cari si pana acum'a au fostu destinate ecsclusivu spre sporirea acestorú fonduri, si apoi ori-cari alte isvóra, cari s'aru mai deschide din acestea, precumu mori de totu soiulu, masíne, fabrice, plutaritu, etc., si érase ce s'ar cumperá seau doná pentru acestea fonduri si pentru scopulu lorú, se se comaseze asia, câtu acelea se formeze unu complecsu de bunuri ale fósteloru comunitati marginarie si se aiba numirea de muntii etc. ai fondululu respectivu scolasticu de stipendia.

Complecsulu acest'a de bunuri atátu cu ocasiunea predarei obiecteloru de proprietate prin comisiunea, ce se va ecsmite spre acestu scopu, câtu si dupa aceea, se se conscria intr'unu **instrumentu**, carele se fia rati ficatu si legalisatu prin jurisdictiunile politice ast-feliu, câtu acel'a se serbésca cá documentu de ajunsu spre comprobarea deplina a dreptulu de proprietate alu numiteloru fonduri la tóte obiectele conscrise, fačia cu ori si cine, fia persóna privata ori morala.

IV. Intregu complecsulu acest'a de bunuri se se administreze — la olalta — in comunu prin comitetulu confiniariu, ce a statu si pana acum'a dela desfintiarea regimentulu, si prin ampoiatiu economici alesi de acest'a prin absolut'a maioritá a voturiloru, nice decumu inse prin aclamatiune. — Amploiatiu administratori voru fi subordinati comitetulu confiniariu (granitarescu), ér' comitetulu va administrá independentu, inse asia, câtu dela punctele protocolulu acestuia nu va poté, si nu-i va fi iertatu a se departá nice câtu e o linia. — Despre acést'a va veghiá **oficiulu politicu districtualu din Naseudu** d'impreuna cu **consistoriulu episcopulu diecesanu**, cari ambi voru portá supra-inspectiunea preste numitele fonduri si administrarea lorú.

Pentru administrarea economica a fonduriloru se voru compune statute indata dupa predarea fonduriloru si a isvóraloru lorú, de cari voru avé ampoiatiu administrativi a se tiené strinsu, si comitetulu confiniariu a le respectá.

Pentru componerea statuteloru acestor'a se va ingrigí presiedintele comitetulu confiniariu in contielegere cu barbatii nostri de sciintia si capacitate, atátu din midiloculu nostru, câtu si din alte parti.

Primirea si ratificarea statuteloru se póte intemplá prin adunarea generala a comitetulu confiniariu, fiindu de fačia dóue din trei parti ai membriloru ordinari.

Amploiatiu administrativi se voru salarisá amesuratu recerintieloru, fiindu cu luare aminte la modulu observatu si la alte fonduri publice din tíera, cá spelese administratiunei se nu fia de totu in disproporziune cu veniturile, si pentru aceea au se se aléga ómeni practici, apti spre acestu servitiu, dara puçini la numeru; ér' acei'a, caror'a le va fi concrediuta manipularea cu bani

si cu cartile de pretiu, au se depuna cautiunea amesurata, ce se va statorí de comitetu dupa impregiurari, luandu in consideratiune si usulu observatu la alte fonduri publice.

(Va urmá).

Corespondintie in extractu.

Din Marmati'a.

Statiunea de invetiatoriu din comun'a X. deveni vacanta prin necapacitatea fostulu invetiatoriu si in urm'a informatiuniloru date de parochulu localu cá directoru alu scólei. Se ecscrise concursu cu terminu pana la 24 Septembre a. c. Invetiatoriulu B. D. din S., invitatu fiindu atátu de senatulu scolasticu, câtu si de parochulu din X a concurge la statiunea vacanta, urmá svatulu acestorú „organe“, abdicându totu odata de postulu avutu, cá astfeliu comun'a se se póta ingrigí de timpuriu de altu invetiatoriu. Intr'aceea parochulu din X s'a „impacatu“ cu fostulu invetiatoriu, pre carele insusi l'a fostu declaratú de necapabilu, si in diu'a alegerei l'a partinitu din tóte poterile si cu — succesu. Ce e dreptu, inspectorulu districtualu a disu „veto“ si caus'a s'a supusu consistoriulu diecesanu spre decidere; pana atunci inse invetiatoriulu destituitu este in postu, ér' B. D. are tempu a meditá asupra proverbialoru romanesci: „Nu dá paserea de a mana pe cea din gardu!“ si: „Gur'a dice, gur'a minte; omulu totu omu de omenía remane“.

s. u.

De langa Turd'a.

In protopopiatulu I. suntu aprópe 30 de sate, cari nu au macaru o scóla de dómne-ajuta. Din sorginte siguru sciú, ca . . . i . . . s . . . vinde fora téma statiunile invetiatoresci unoru trasi - iupinsi, facându astfeliu din caus'a scolaria unu obiectu de specula. Venerabilulu consistoriu se pare a nu fi observatu inca aceste abusuri condannabile. Eu asia credu, ca cercetandu lucrulu de-ameruntulu, fórté curundu ar dá preste elu. Nu se cauta la individii, ce se aplica de invetiatori: onestitate, moralitate, diligintia, evalificatiune, cu unu cuventu calitatile, ce facu pre adeveratulu invetiatoriu; scól'a, respective instructiunea poporulu este numai modu de câstigu. Dieu, se genéza invetiatoriulu de omenia, a fi „colega“ cu atari creaturi miserabile, si a lucrá cu ele in — vii'a natiunei! — Et tu mi fili Brute? —

i. u.

Sciri scolarie.

— Fiindu-cá art. de lege 28: 1868 referitoriu la regularea invetiamentulu in scólele poporale, fia de statu, fia confesiunale, s'a modificatu intru multe prin articulu 28: 1876, Consistoriulu metropolitanu din Blasiu a luatú mesuri pentru a se face unu regulamentu, prin care scólele confesiunale gr.-cat. din archidieceasa se se aduca in consunantia cu ambe legile preamintite.

Regulamentul acest'a este in pertractare si cuprinde urmatóriile 9 capete:

Partea I: 1. Detorintiele comunelor bisericesci faia cu scól'a sa poporala elementaria.

2. Obiectele de invetiamentu si ordinea tienenda in scólele poporale elementarie.

3. Docentii la scólele poporale elementarie.

4. Parintii de familia. (Detorintiele lor faia cu scól'a poporala).

5. Parochii si administratorii parochiali in relatie cãtra scólele poporale elementarie.

Partea II: 6. Compunerea si arondarea scaunelor scolastice parochiale si agendele lor.

7. Protopopii si administratorii protopopesci in relatie cãtra scólele poporale elementarie.

8. Senatul scolasticu protopopescu seu districtualu, si agendele lui faia cu scólele poporale elementarie din eparchi'a protopopesca.

Partea III: 9. Tractéza despre drepturile si oficiile statului faia cu scólele confesiunale, pre cumu suntu ele precisate in articolu 38: 1868 si 28: 1876, si in instructiunile date de ministrulu de culte si instructiunea publica pentru modalitatea ecesutãrei acestor legi.

Foi'a scol.

Varietati.

(Fundatiunea Siulutiana). La 9 si 10 Octobre sub presiedinti'a Escelentiei Sale d. metropolitu a tienutu aici senatul fundatiunei Alesandru Sterc'a Siulutiane o siedintia ordinaria.

Cã publiculu romanescu se cunósca statulu averei acestei fundatiuni, ve comunicu pentru fóia urmatóriile date:

Statulu averei fundatiunei la finea lui Augustu 1876 erá:

a) in bani si chartie de statu . . . 257,758 fl. 38 cr.
b) bunulu din Springu cu unu pretiu de 60,000 „ — „

Starea activa a fundatiunei . . . 317,758 „ 38 „

La 12 Maiu 1868, candu capitululu metropolitanu a primitu din manile tribunalului administrarea averei fundatiunale, acést'a afora de bunulu din Springu a constatu in chartie de statu in valóre de 106,708 fl. 60 cr.; acést'a suma a crescutu la 202,608 fl. 38 cr. adeca prin administratiune, cu tóte spesele avute, fundatiunea s'a sporitu in restempu de 8 ani cu 95,899 fl. 78 cr.

43,000 fl. si interesele lor de 8 ani se afla in manile tribunalului, retienute pentru asigurarea competintielor erariale.

Augmentarea fundatiunei cu considerabil'a suma de 95,899 fl. 78 cr. a primitu-o senatul spre placuta cunoscintia si servescé spre laud'a administratiunei; cu tóte aceste senatul nu a aflu de indestulótoria administratiunea bunului din Springu, pre langa administra-

tiune ficsa. Venitulu bunului, faia cu capitalulu ce-lu representa, este fórté neinsemnatu; pentru aceea au decisu a dispune darea bunului in arenda.

Senatul a mai facutu si alte dispusetiuni salutare in interesulu fundatiunei; ne pare reu numai de un'a, ca nici asta-data nu a potutu aduce la unu resultatu definitivu cestiunea radicarei unui monumentu la mormentulu nemoritoriului fundatoru. Speramu inse, ca de si târdiu, se va realisá totusi si acestu debitu de pietate catra umbrele de pia memoria a neuitatului metropolitu Alecsandru Sterc'a Siulutiu.

Mai adaugu, cumca in „Directoriulu“ fundatiunei s'au alesu de vice-presiedinte civilu d. colonelu Br. Ursu, de membrii civili dd: Paulu Dunc'a, Alecsandru Lazaru, Alecsandru Bohatielu, Iosifu Hossu, Georgiu Lasló, Ioanu Florianu, Mateiu Popu Grideanu, Iosifu Popu, Ioanu Duc'a si Ludovicu Ciato.

Dupa G. T.

(Staturile europene mai insemnate dupa arealulu si poporatiunea lor):

Nr.	S t a t u l u	Arealulu in mile □	Locuitorii
1	Russi'a européna	100.000	73,000.000
2	Svedi'a si Norvegi'a	13.771	5,900.000
3	Austro-Ungari'a	11.300	35,900.000
4	Frani'a	9.588	36,000.000
5	Spani'a	9.200	16,000.000
6	Prussi'a	6.396	24,000.000
7	Turci'a	6.349	15,000.000
8	Angli'a	5.732	31,000.000
9	Itali'a	5.377	26,500.000
10	Romani'a	2.157	5,000.000
11	Portugali'a	1.716	4,000.000
12	Bavari'a	1.378	4,824.000
13	Greci'a	910	1,350.000
14	Serbi'a	774	1,222.000
15	Svitier'a	736	2,500.000
16	Danimarc'a	678	1,720.000
	de carea se mai tine: Islandi'a	1.813	67.000
	Faröer	23	9.000
17	Holandi'a	643	4,000.000
18	Belgi'a	535	5,000.000
19	Württemberg'a	354	1,780.000
20	Baden	278	1,438.000
21	Montenegro	78	120.000

Cãti locuitori se vinu in fiecare statu pe o mila patrata? cãti pe unu Chilometru □?

Post'a redactiunei.

D-lui y in R.: »Zuzel« aparatu de a laptã copii mici, se traduce romanesc: biberon u.

D-lui Tom'a Ignea, invetiatoriu in Nicolintiu: Ti-am tramisu numerele dela inceputu. Mai ai se respundi 2 fl. 50 cr. Cu ecsemplaria complete dela numerulu i potemu servi.